

ارزش و کارآمدی علوم اکتسابی و غیراکتسابی

از نگاه ابن عربی

فروغ السادات رحیم پور^(۱)

نیره اسماعیلی^(۲)

چکیده

بحث پیرامون علم و معرفت، یکی از مسائل مهم و بنیادی در عرفان نظری است. ابن عربی علوم را بر اساس روش دریافت، به دو قسم اکتسابی و غیراکتسابی تقسیم میکند. علوم اکتسابی همان علوم استدلالی هستند که انسان بکمک تلاش عقلی به آن نایل میشود. در مقابل، درک و دریافت علوم غیراکتسابی نه تنها از توان عقل خارج است، بلکه نیازمند ابزار دیگری به نام قلب است که شأن آن پذیرش افاضات و تجلیات انوار الهی است. ابن عربی معتقد است علم اصیل و راستین علمی است که خداوند بر قلب افاضه میکند. چنین علمی بر خلاف علوم عقلی و اکتسابی مصون از خطا، شک و فراموشی است، زیرا انسان در اینباب صرفاً «پذیرنده» تجلیات خداوند است و خود دخل و تصرفی در آنها ندارد. این مقاله به تبیین کارآمدی علوم اکتسابی و غیراکتسابی از دیدگاه ابن عربی میپردازد و ارزشمندی آنها را سنجیده، وجوه امتیاز و نقاط قوت و ضعف هر یک نسبت به دیگری را روشن میکند.

کلیدواژگان: علم اکتسابی، علم غیراکتسابی، عقل، قلب، ابن عربی.

مقدمه

در اندیشه ابن عربی علم و معرفت امری بسیار ارزشمند است و «حیاتی» که در آیه مبارکه «أومن کان میتاً فأحییناه و جعلنا له نوراً یمشی به فی الناس...» (انعام/۱۲۲) به آن اشاره شده، از طریق علم و معرفت حاصل میشود. غایت حیات معنوی انسان، معرفت حق تعالی است و تنها چنین معرفتی انسان را به جایگاه حقیقی خویش میرساند.

ابن عربی در یک تقسیمبندی، علم را بر مبنای روش – و بتبع آن، ابزار دریافت – به «اکتسابی» و «غیر اکتسابی» تقسیم میکند و توضیح میدهد که انسان از طریق هر یک از این دو قسم از علم، به چه معارفی میتواند دست یابد. به باور او همه علوم از دو راه بدست می آیند: نخست از طریق عقل و دوم از طریق قلب. هر کدام از این دو طریق، در روش دریافت علوم متفاوتند و نیز گستره توانمندی و درک و دریافتشان از حقایق هستی یکسان نیست. آنچه این تقسیمبندی را مهم و قابل تأمل

* تاریخ دریافت: ۹۹/۵/۸ تاریخ تأیید: ۹۹/۱۲/۲۴ نوع مقاله: پژوهشی

(۱). دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول)؛ f.rahimpour@ltr.ui.ac.ir

(۲). دانش آموخته کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران؛ esmaelinayere@yahoo.com